

**VU, LLTI IR LMTA ETNOLOGIJOS DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO
SANDAS**

Dalyko pavadinimas	Mokslo kryptis (šaka), kodas	Institucija	Padalinys
BALTŲ RELIGIJA IR MITOLOGIJA	Etnologija H 006	LLTI	Sakytinės tautosakos skyrius

Studijų būdas	Valandų skaičius	Studijų būdas	Valandų skaičius
paskaitos:	10	konsultacijos:	10
savarankiškas darbas:	170	seminarai:	10
Kreditų skaičius:	8		

Dalyko anotacija
<p>Dalyko tikslas</p> <p>Dalyko studijų objektas – baltų religija ir mitologija. Kurse siekiama supažindinti su baltų religijos ir mitologijos bendriausiais bruožais, specifika, raidos ypatumais.</p> <p>Dalyko studijų pagrindas – mitinis pasaulėvaizdis apskritai ir baltų mitinis pasaulėvaizdis, kurio kontekste atliekamos mitologinės rekonstrukcijos.</p> <p>Rimtas dėmesys skiriamas istoriniams šaltiniams, kurie įvertinami kritiškai patikimumo ir autentiškumo atžvilgiu. Šie šaltiniai apžvelgiami diachroniškai, susitelkiant į reikšmingiausi iš jų.</p> <p>Atskleidžiama tautosakos ir kitų mitologijos šaltinių reikšmė, supažindinama su svarbiausiais mitologijos tyrimais.</p> <p>Aptariama panteono sąvoka. Supažindinama su svarbiausiomis ir antraeilėmis dievybėmis, taip pat su „žemesniosios mitologijos“ būtybėmis.</p> <p>Atskleidžiamas baltų religijos ir mitologijos sntykis su kitomis mitologinėmis tradicijomis, pabrėžiama jos duomenų reikšmė indoeuropiečių dvasinės kultūros rekonstrukcijoms, taip pat lyginamiesiems senųjų religijų tyrimams.</p>
<p>Dalyko siekiniai ir kompetencijos:</p> <p>Siekiama supažindinti su baltų religija ir mitologija kaip savita sistema, padėti suvokti tos sistemos dėmenų tarpusavio ryšius, jų logiką.</p> <p>Studijos turėtų padėti orientuotis mitologijos apskritai ir baltų religijos bei mitologijos mokslinių tyrimų srityje, įvertinti svarbiausius mokslinius atradimus, hipotezes, suvokti įvairių baltų religijos ir mitologijos šaltinių tarpusavio santykį, patikimumą, reikšmę, gausą, vertę.</p>
<p>Kurso turinys:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Istoriniai baltų religijos ir mitologijos šaltiniai: jų pobūdis, patikimumas, svarbiausieji iš jų. 2. Tautosaka ir papildomi baltų religijos ir mitologijos šaltiniai. 3. Baltų religijos ir mitologijos tyrimai: esminiai tyrimo metodai, ryškiausi darbai ir autoriai. 4. Sovijaus mitas. 5. XIII a. istorinių šaltinių („Ipatijaus metraščio“ ir „Malalos kronikos“) minimi dievai. 6. Šventaragio legenda. 7. Gedimino sapnas. 8. XV ir XVI a. „dievų sąrašai“ („Sūduvių knygelė“, Jonas Maleckis-Sandeckis, Jonas Lasickis). 9. Mitinis pasaulėvaizdis, „pasualio medis“. 10. Panteono sąvokos ypatybės, dievų hierarchija, Romuva ir jos dievų trejybė.

11. *Dievas*: žodžio kilmė ir pirminė reikšmė. Perkūnas: santykis su Dievu, vaizdinys, esminės funkcijos.
12. Dangaus šviesuliai: saulė, mėnuo, Aušrinė, žvaigždės.
13. Vėjas: Vėjo dievybė ir kiti su vėju susiję mitiniai personažai.
14. „Ugnies garbinimas“, namų ugnies deivė Gabija.
15. Aitvaras ir kaukai.
16. Laima (Dalia), laumė, ragana.
17. Žemė gerbimo apraiškos, Žemyna, Deivė Motina.
18. Mirusiųjų pasaulis: dausos ir pragaras, vėlės kelionė, „tiltas“, įstrigusios vėlės, velniai ir Velinas.

Literatūra

Pagrindinė literatūra:

- Rimantas Balsys. *Lietuvių ir prūsų dievai, deivės, dvasios: nuo apeigos iki prietaro*.
 Rimantas Balsys. *Lietuvių ir prūsų pagonybė: alkai, žyniai, stabai*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2015.
- Rimantas Balsys. *Lietuvių ir prūsų religinė elgsena: aukojimai, draudimai, teofanijos*.
 Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2017.
- Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*, sudarė Norbertas Vėlius, t. i–4, V.: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996–2005.
- Baltų religijos ir mitologijos relikvai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (XIV–XVIII a.): Šaltinių rinkinys*. Sudarė ir parengė Vytautas Ališauskas. Vilnius: Lietuvos katalikų mokslo akademija, 2016.
- Gintaras Beresnevičius. *Dausos*. Vilnius–Klaipėda: Gimtinė/Taura, 1990.
- Gintaras Beresnevičius. *Baltų religinės reformos*. Vilnius: Taura, 1995.
- Gintaras Beresnevičius. *Lietuvių mitologija ir religija: sisteminė studija*. Vilnius: Tyto alba, 2004.
- Marija Gimbutienė. *Baltai priešistoriniais laikais*. Vilnius: Mokslas, 1985.
- Algirdas Julius Greimas. *Tautos atminties beiėškant: Apie dievus ir žmones*. Vilnius.– Chicago: Mokslas, 1990.
- Nijolė Laurinkienė. Senovės lietuvių dievas Perkūnas: kalboje, tautosakoje, istoriniuose šaltiniuose. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1996.
- Nijolė Laurinkienė. *Žemyna ir jos mitinis pasaulis*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2013.
- Nijolė Laurinkienė. *Dangus baltų mitiniame pasaulėvaizdyje*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2019.
- Lietuvių mitologija*, t. 1, parengė Norbertas Vėlius - 1995, t.2 – 1997, t. 3, sudarė Norbertas Vėlius ir Gintaras Beresnevičius – 2004, Vilnius.
- Dainius Razauskas. *Vėjūkas: Lietuvių vėjo demono vardo ir įvaizdžio rekonstrukcija, atsižvelgiant į vieną skitų atitikmenį (osetinių wæjug / wæjyg)*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004.
- Dainius Razauskas. *Krosnis mitologijoje*. Vilnius: Aidai, 2011.
- Dainius Razauskas. *Mitiniai vaizdiniai Donelaičio „Metuose“*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2016.
- Pēteris Šmitas. *Latvių mitologija*, Vilnius: Aidai, 2004.
- Vladimir Toporov. *Baltų mitologijos ir ritualo tyrimai*, sudarė Nikolai Mikhailov. Vilnius: Aidai, 2000.
- Daiva Vaitkevičienė. *Ugnies metaforos*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001.
- Daiva Vaitkevičienė. *Žydinti taurė: Baltų gėrimai ir apeigos*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2019.

Vaitkevičienė, D., Vaitkevičius, V. XIII a. Lietuvos valstybinės religijos bruožai, *Archeologija 21*, Vilnius, 2001, p. 311–333.
 Norbertas Vėlius. *Mitinės lietuvių sakmių būtybės*. Vilnius: Vaga, 1977.
 Norbertas Vėlius. *Chtoniškasis lietuvių mitologijos pasaulis*. Vilnius: Vaga, 1987.

Konsultuojantys dėstytojai: vardas, pavardė, mokslo laipsnis	Svarbiausieji darbai mokslo kryptyje (šakoje) paskelbti per pastaruosius 5 metus
Dr. Dainius Razauskas	<p>Studija, monografija</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dainius Razauskas-Daukintas. <i>Blindė: Medis-moteris mitologijoje</i>. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2020. 2. Dainius Razauskas-Daukintas. <i>Sielos namai: Namų samprata ir vertinimas dvasinėje tradicijoje</i>. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2020. <p>Mokslo straipsniai</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Razauskas, D. Ideologija ir stabmeldystė. // <i>Religija ir kultūra 2019</i>, t. 24–25. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2022, p. 8–18. 2. Razauskas, D. Pasaulio gardas: Aptvėto pasaulio vaizdinys germanų mitologijoje ir jo baltiški atspindžiai. // <i>Sovijus: Tarpdalykiniai kultūros tyrimai</i>. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2022, t. 10, Nr. 1, p. 10–22. 3. Razauskas, D. <i>Stabas</i>: žodžio kilmė ir prasmės atmainos. // <i>Būdas</i>, 2022, Nr. 4, p. 18–26. 4. Razauskas, D. <i>Stabo</i> akmuo ir akmuo <i>stabas</i>. // <i>Būdas</i>, 2022, Nr. 5, p. 27–41. 5. Razauskas, D. Rojaus gardas: Aptvėto anapusinio pasaulio vaizdiniai mitologijoje. // <i>Sovijus: Tarpdalykiniai kultūros tyrimai</i>. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2022, t. 10, Nr. 2, p. 10–22. 6. Razauskas, D. Užtvenkta tėkmė. // <i>Būdas</i>, 2023, Nr. 2, p. 25–33. 7. Razauskas, D. Pavirsti akmeniu. // <i>Būdas</i>, 2023, Nr. 3, p. 47–55. 8. Razauskas, D. Akmeninė širdis. // <i>Būdas</i>, 2023, Nr. 5, p. 54–61. 9. Razauskas, D. Akmuo – velnio ir akmuo – velnias. // <i>Sovijus: Tarpdalykiniai kultūros tyrimai</i>. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2023, t. 11, Nr. 1, p. 10–23. 10. Razauskas, D. Perkūno žirgas ir Pegasas Lyginamasis (komparatyvinis) tyrimas. // <i>Sovijus: Tarpdalykiniai kultūros tyrimai</i>. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2023, t. 11, Nr. 2, p. 10–33. 11. Razauskas, D. Perkūnui trenkus iš (po) uolos pasilieja. // <i>Būdas</i>, 2024, Nr. 1, p. 25–30. 12. Razauskas, D. Lazda sudavus iš uolos pasilieja versmė // <i>Būdas</i>, 2024, Nr. 2, p. 14–21. 13. Razauskas, D. Perkūno skala // <i>Būdas</i>, 2024, Nr. 4, p. 16–21.

	14. Razauskas, D. Varlė-rupūžė, tvenkianti vandenį. Mitinis vaizdinys ir jo šakos. // <i>Sovijus: Tarpdalykiniai kultūros tyrimai</i> . Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2024, t. 12, Nr. 1, p. 23–56.
--	---

Patvirtinta VU, LLTI ir LMTA etnologijos doktorantūros komiteto 2024 m. spalio 15 d. posėdyje, protokolo Nr. R6-7.	
Doktorantūros komiteto pirmininkė	dr. Daiva Vaitkevičienė